

PAPP FERENC

A ZRÍNYI-SZOBOR ALKOTÓJA, BARBA PÉTER EMLÉKÉRE

A Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem központi helyén, a Zrínyi parkban található egy alkotás, az egyetem névadójának szobra, amiről az egyetem polgárai közül igen kevesen tudják, hogy ki alkotta és mikor?

A mestermű alapanyagát sokan bronznak vélik, hiszen a színe megtévesztően erre utal.

A valóság azonban, az, hogy ez a szobor műköből készült — közel 50 éve — 1956. elején. A „régiek” visszaemlékezései szerint a kő a 70-es években a fagy és a jég hatására károsodott, megrepedt. Ekkor jött a mentőötlet, miszerint a szobrot ki kell javítani és be kell festeni. A házilag restaurálást követő első ecsetvonások Schmidt András úrtól, a tanintézet polgári dolgozójától származnak. Azóta már legalább 6-8 sor festék borítja Barba mester, a szobor készítőjének művét.

Az elsősorban festőművészként ismert Barba úr a költő és hadvezér bronz mellszobrának elkészítésére kapott megbízást. Így is komponálta meg a művet. Ez azonban végül csupán műköből került kiöntésre. A művész fiának visszaemlékezése alapján tudjuk, hogy az egyébként még befejezetlen szobor előrehozott március 15-ei ünnepélyes avatásának időpontjáról 3 nappal előbb értesítették az alkotót. Ennek köszönhető, hogy a tarkón lévő hajfürtök a sietség okán besegítők szerényebb képességeinek is köszönhetően elnagyoltak, a hajkorona többi részétől elütnek. Mindez azonban nem csökkenti az elsősorban frontálisan szemlélt mű értékét és szépségét.

Remélem, nem árulok el nagy titkot, ha tájékoztatásul közlöm, hogy a Bolyai Honvéd Alapítvány közeli, megvalósításra váró terve szerint a szobrot 50 éves késéssel ugyan, de bronzból is kiöntik. Ma már elmondhatjuk, hogy a terv valóra váltásának esélyei igen jók. A kivitelezéshez szükséges feltételek is jól alakulnak, a Barba család az elkészítéshez szükséges előzetes hozzájárulást megadta, és már szponzort is találtunk, aki hajlandó lenne az anyagi terheket felvállalni. A bronz szobor avatásáig azonban még sok munkára és szervezői tevékenységre lesz szükség. A megvalósítással azonban tartozunk mind névadónknak, mind jogelőd intézményünk egykori dolgozójának, Barba Péternek, aki az idén lenne 90 éves.

Talán azt is kevesen tudják az egyetemen, hogy Barba mester művei közül több is található a Hungária körúti bázison. A Zrínyi-szobron kívül egy hatalmas olajfestmény az Intézményi Művelődési Otthon 103-as számú termét (cí-

me: Dózsa György átkelése a Tiszán), és egy másik olajfestmény Zrínyi termünkét ékesíti (címe: Zrínyi Miklós a költő és hadvezér).

Ezek után engedjék meg, hogy röviden bemutassam Barba Péter festőművészt.

Budapesten, 1914. június 4-én született, katolikus, polgári család második gyermekeként. Kora gyermekkorra az első világháború, az összeomlás és a trianoni sokk idejére esik. Édesapja a fronton harcolt, majd tüzérségi fegyvereket és muníciót mentett az előretörő román megszálló csapatok elől Erdélyből.

Iskoláit Budapesten végezte. Tehetsége korán megmutatkozott. 1929-től az Országos Magyar Királyi Iparművészeti Iskola előkészítő évfolyamának, majd 1931-től 1936-ig díszítőfestő szakának volt hallgatója. Tanárai, a kor neves művészei: Haranghy Jenő, Sándor Béla, Stein János, Kacziány Aladár és Domaniczky Ede. Közülük többekkel mély baráti kapcsolatba került.

Sokat festett. Korai műveiben az egykorú, fennmaradt fotók tanúsága szerint, főleg egyházművészeti és nemzeti témákat dolgozott fel. Portrézott is. Jó rajz és komponáló készsége már ekkor megmutatkozott. Színkezelésében, a kevés fennmaradt munkából megítélhetően, kiegyensúlyozottságra, harmóniára törekedett.

1938-ban már mind a Magyar Képzőművészek Országos Szövetségének, mind a Magyar Iparművészek Országos Egyesületének tagja.

1938. októberében karpaszományosként vonult be a Budafok–Háros-szigeti műszaki alakulathoz. Részt vett Észak-Erdély és a Délvidék visszacsatolásának katonai műveleteiben. 1942-ben rövid ideig otthon tartózkodhatott, majd ismét irány a front! 1942. augusztus 10-én súlyosan megsebesült Korotojajknál egy felderítő út során.

Életének e szakasza is az alkotás jegyében telt. Számos rajz, karikatúra és vázlat készült a bajtársakról, a katonaélet hétköznapijairól, a felvonulási terület tájairól, rommá lőtt városokról. A „Doni éj”-t később olajban is megfesti.

Hazahozatalától 1943-as leszereléséig a budapesti Jurányi utcai iskolában berendezett Hadikórházban ápolták. Itt, amint ecsetet tudott fogni, nagyméretű oltárképet festett a kápolna részére. A felszentelést 1944. januárjában Haas István tábori püspök úr végezte. A műnek Budapest ostroma idején sajnálatosan nyoma veszett, csupán vázlata maradt fenn.

1944-ben néhány hónapot édesanyjával és húga kisfiával Hegyhátszentmártonban töltött, majd a Budapestet már-már körülzáró orosz csapatok közötti résen visszatért, hogy a család együtt legyen e válságos időszakban. 1945. januárjában a légópincéből vitték el hadifogságba. A romániai Foksáni gyűjtőtáborában sem pihent a művész. Rajzolt, majd festett. Ez tartotta életben.

Szerencsés szabadulása és hazatérése után a Ganz Hajógyárban helyezkedett el, ahol először tűzoltóként, majd grafikusként dolgozott.

1948-ban megnősült. Ebből a házasságból 1949 és 1951 között három gyermeke született.

1951-től a Honvéd Hadi Akadémián dolgozott, mint grafikus. 1957-ig itt alkotott. Megfestette a kb. 250 alakos „Dózsa átkelése a Tiszán”-t, a „Zrínyi, a költő és hadvezér”-t, valamint II. Rákóczi Ferenc egész alakos portréit. Ekkor készült Petőfi, Arany, Kossuth, Ady, József Attila és Móricz Zsigmond portréja is. Természetesen aktuális „hősöket” is kellett festenie. A művész itt is korrekt módon ábrázolt, ami nem feltétlenül aratott osztatlan sikert. Szintén ebben az alkotói korszakában készítette el Zrínyi Miklós nagyméretű mellszobrát is, mely ma is a Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem dísze. E mű önmagában is bizonyítja, hogy lehetőség esetén szobrászként is kiválót tudott alkotni. Festőként koloritja ekkorra már kiteljesedett.

1. sz. ábra.
Kuruc fej
(Csizmadia bácsi, udvaros a
Zrínyi Miklós Akadémián,
tanulmány, 1955

1958-ban egy időre ismét elhelyezkedni kényszerült egy állami vállalatnál, ám az ecsethez és vászonhoz ekkor sem lett hűtlen. Festett amit lehetett. Portrék, csendéletek, tájképek sora születik, s természetesen az egyházi és történelmi témák is tovább foglalkoztatták. A hivatalos művészetből ekkorra már teljesen kirekesztődött. Többszöri próbálkozás után végre úgy tűnt, rámosolyog a szerencse. Megkapta a budapesti Szent Család templom díszítésének lehetőségét. Freskó a szentély záró és két oldalfalára, ornamentális díszítés a templom teljes belső terére! Életének fő műve 1960 és 1961 között készült el. Ebből ma csak a záró fal freskója látható (az is megcsonkítva), mivel később a többi részt lemeszelték. Díjazása a munkáért a kor segédmunkás bérével volt egyenlő.

A sok mellőzés felőrölte egészségét, és 1963-ban elhagyta az országot. Öt évig a Német Szövetségi Köztársaságban élt. Művészetpártoló személyeknek

köszönhetően itt is festhetett, de magyarságától nem tudott elszakadni, és családja hiányát is nehezen viselte. Hosszas engedélyezési eljárás után, 1968 végén térhetett haza. A hazatérés azonban nem hozott felhőtlen boldogságot. Felesége kezdeményezésére hamarosan elváltak.

1970 végén újra nősült. 1971-ben gyermeke született. Körülményei ekkorra rendeződnek, bár az Állambiztonsági Szolgálat továbbra is éberem rajta tartja a szemét.

2. sz. ábra.
A kiszolgált talicska (1972)

1974-ben végre egy kis panelszobányi „műtermet” kap Óbudán. A megfáradt test és szellem azonban már nem a régi.

A nyarakat — egy baráti családnak is köszönhetően — feleségével és kislányával a Balatonnál töltheti. Művészete, dacolva a betegséggel, még új lendületet vesz. Tájképek, csendéletek és portrék hosszú sora tanúsítja ezt. Megszületnek az örökszép „Madonnák”.

Festői korszakának végére kifejezésmódja leegyszerűsödött, színei elsűrültek, a művész megalázott lelke saját kilátástalanságába burkolódzott, hogy majd a halálos ágyon új, nagy, mozgalmas és színes kompozíciókról vizionáljon. Az Úr 1991. március 30-án, nagyszombaton váltotta meg szenvedéseitől.

Teste az Óbudai köztemetőben nyugszik felesége hamvaival.

Amit még tudni kell róla:

A Magyar Népköztársaság Művészeti Alapja három ízben (1969; 1975; 1983.) utasította el tagfelvételi kérelmét, miközben az ARTEX darabáron vásárolta fel műveit és vitte a konvertibilis piacra.

1945. előtti kiállítási lehetőségeiről nincs biztos adat. 1941-ben két művét meghívták az Egyházművészeti Kiállításra, ám frontszolgálata miatt ezen valószínűleg nem tudott részt venni. 1945 után 1956. szeptember 14–27. között „Majális” című képét elismerő oklevéllel jutalmazták a Magyar Néphadsereg V. kulturális versenye képző- és díszítőművészeti tárlatán. 1972-ben és 1974-ben az Óbudai Képzőművész Klub közös kiállításán állított ki, 1984-ben és 1986-ban szintén Óbudán önálló kiállítása volt.

3. sz. ábra.
Hunyadi-lépcső
(1982)

A fél századot meghaladó pálya közel négyszáz festményt, több száz grafikát és tanulmányt, s néhány szobrot hagyott ránk. Ezek döntő hányada magántulajdonban van, nagy részük ismeretlen helyen. A művészi életmű három szakaszra bontható. Az első a '30-as évektől az '50-es évek elejéig, a második a '70-es évek közepéig, a harmadik 1990-ig tartott. Az első szakasz az útkereséstől a kolorit kiteljesedéséig tartott. A második az alkotóereje teljében lévő művész időszaka, akit technikai tudásbéli gátak nem korlátoztak. Ekkor születtek legjobb művei, többek között az egyetemen található művek is. A harmadik, a végső, egy utolsó fellobbanás, melyet egy lassú bezárkózás követett. Erre az időszakra a szürkeség mögé búvó sebzett lélek önfeladásának képi megörökítése a jellemző.

A művész családtagjai 2004-ben elhatározták, hogy a 90. évforduló tiszteletére szeptember 17-e és október 7-e között emlékkiállítást rendeznek. A rendezvénynek az Összmagyar Galéria adott helyet. A Gül Baba Türbében nyíló kiállításon nagy létszámmal jelentek meg ismerősök, hozzátartozók, a család és a művész egykori barátai, érdeklődők. Öröndetes, hogy az alapos előkészítő munkát végző családtagok a meghívandók listájának összeállításakor nem feledkeztek meg egyetemünkről sem. A kiállított alkotások válogatásában neves szakemberek is közreműködtek.

A nagyon emberi, bensőséges hangulatú megnyitó fényét emelte a művész unokájának valamint feleségének (fuvola, csembaló), továbbá László Ildikó énekesnek (népdal) alkalomhoz illő műsora.

Ez az őszi emlékkiállítás adta az ötletet arra, hogy a 2005. február 2-i Egyetemi Nap alkalmával a parkban található Zrínyi-szoborra felkerülhetett az alkotó neve, valamint meglévő műveiből kiállítást rendezhettünk a díszterem előterében, amelyen a művész fia is megjelent és részese volt az ünnepélyes állománygyűlésnek.

FELHASZNÁLT IRODALOM

Az Összmagyar Galériában megrendezett emlékkiállítás brosúrái alapján, 2004. szeptember 17.
KÁTAY-BARBA RAFAEL PÉTER (BARBA PÉTER fia) apja életművéről készülő jegyzetei.